

Dear Maggie

Torstaina marraskuun 14. päivänä 1889 William Lomax istahti kirjoituspöytänsä ääreen Puuvillatehtaankadun kodissaan ja ryhtyi kirjoittamaan kirjettä tulevalle vaimolleen Margaret Bulloghille Boltoniin Englantiin.

Dear Maggie, aikomukseni on tässä lyhyessä kirjeessä kuvailla piirrosten avulla tätä ihmeellistä ja harvoin (englantilaisin silmin) nähtyä pohjoissuomalaista kaupunkia nimeltä Tampere.

Maggie ei ollut milloinkaan käynyt Suomessa, mutta kirjettä kirjoittaessaan William ajatteli tuoda hänet myöhemmin Tampereelle vaimonaan. Kirjeessä hän kuljetti Maggieta kaupungin kaduilla, esitteli rakennuksia, ihmisiä ja tapoja, vertaili ja kiinnitti huomiota siihen, mikä oli erilaista kuin Englannissa. Hän kuvaili tulevalle puolisolleen kaupunkia ihailien ja ironisoiden.

William kertoi Maggielle ruutuasemakaavasta ja yksikerroksisista hirsitaloista, joiden sisäänkäynnit ovat pihan puolella. Kaakeliuuneja hän ihasteli ja kuvaili niitä yksityiskohtaisesti. Huoneet pysyvät lämpiminä ilman vähäisintäkään likaa pelkkää puuta polttamalla! Bolton oli polveillen kasvanut kivikaupunki, jonka taloissa ja tehtaissa poltettiin hiiltä.

Uusi kirkko (nykyisin Aleksanterin kirkko) oli Williamin mukaan kaupungin hienoin rakennus ja kesällä kukin koristeltu Esplanadi (nykyisin Hämeenpuisto) sen edessä kaunis. Soittolava Esplanadilla oli kuin Bolton Parkissa, mutta pienempi. Kauppakatu oli kaupungin pääkatu ja tärkeä ostoskatu, mistä voi ostaa mitä kukin tarvitsee – Suomessa – eli mitä tahansa leivästä jauhosäkkiin. Tampere oli pikkukaupunki ja sen William kirjeessään teki tiettäväksi. Vuonna 1890 kaupungissa oli noin 20 000 asukasta ja 217 kauppiasta.

William esitteli Maggielle Engströmin konditorian Kauppakadun ja Läntisenkadun kulmauksessa. *Conditori och Damcafé, biljard och servering*, mainosti Conrad Engström. Mutta William kaipasi kotoa Englannista kolmen pennin piirakkaa ja lasillista maitoa. Kauppakadun toisella puolella oli kirja- ja paperikauppa, josta toki sai haluamansa kirjan, mutta se piti tilata Englannista ja kirjan saaminen kesti vähintään kaksi kuukautta. Osoitteessa Kauppakatu 8 toimi kaupungin ainoa vartenotettava kultasepäntoimisto. Harmi vain, että kauppias velotti mitä halusi asiakkaan ulkonäöstä riippuen. Kyseessä oli myöhemmin Kustaa Hiekkana tunnettu Gustav Lindell.

William jatkoi kävelyä Kauppakadulla edelleen ja ylitti Kuninkaankadun. Sitten hän saapui Blomin sekatarvikaupan kohdalle osoitteeseen Kauppakatu 5. Sieltä Lomaxit ostivat suurimman osan tarvitsemistaan tavaroista ja ehkä saivat myös Englannista tuttuja tuotteita. Tampereen Osoite- ja Ilmoituskalenterissa edellisenä vuonna Blom ilmoitti myyvänsä *Manufaktor-, Galanteri-, Speceri- och Kolonialvaror*. Sandbergin rautakauppa Kauppakadun ja Kauppatorin (nykyisin Keskustori) kulmassa oli Williamin mielestä ainoa englantilaisen näköinen kauppa kaupungissa. Kauppa olikin iso, peräti kolmikerroksinen, ja se toimi kaupungissa siihen aikaan harvinaisessa kivitalossa.

William Lomaxin mukaan kaupungin tärkein paikka oli sauna, jossa tamperelaiset kävivät vähintään kerran viikossa. Kirjeessään hän viittasi Rikalan kylpylaitokseen Kuninkaankadulla: *Amme- ja ruiskukylpyjä, höyrykaappi sekä tilauksen mukaan lääkekylpyjä*. Tarjolla oli myös tavallinen vihtasauna sekä säätyhenkilöille että työväelle. ”Saunassa kaikki kylpijät, miehet ja naiset, nuoret ja vanhat, pesee pesijänainen. Sinun ei sinne tarvitse mennä, sillä tehtaalla on englantilaisia varten kylpyamme”, lohdutti William tulevaa vaimoaan.

William kertoi tehtaan patruuna von Nottbeekin talon olevan sisätiloiltaan kaupungin hienoin. Kirjeessään Maggielle hän kuvailee yksityiskohtaisesti myös erästä ystäväänsä, joka asui äitinsä, vaimonsa ja neljän lapsensa kanssa yhdessä ainoassa huoneessa.

William Lomax nautti Tampereen puhtaudesta ja luonnosta. Hän arvosti tehtaita ja tehtaan koulua, missä työläisten lapset saivat ilmaista opetusta. William ihaili kaakeliuuneja, puupinoja ja rekiretkiä, kykyä selviytyä lumessa ja pakkasessa. Hän päivitteli kaupungin vaatimattomia kauppoja ja olematonta kulttuuritarjontaa. Tavat olivat outoja, erilaisia: peseydyttiin saunassa, häissä tanssittiin ja vieraille tarjottiin kahvia teen asemasta. William Lomax katsoi Tamperetta englantilaisin silmin.